Vasile Voiculescu. Texte literare inedite. Re-lecturi. De la psihanaliză la psihocritică

Aura-Valentina CĂŞUNEANU-PANAITIU
Universitatea „Dunărea de Jos", Galaţi
aurawalentina@yahoo.com

Abstract: On the backdrop of an Orthodox-like tradition, the writer Vasile Voiculescu manages to create *modern* and *post-modern* imaginary universes, a work full of obsessive metaphors, under which the construction of the *personal myth* of the author varies. Taken out of the antecedent shadow account, the author will be recovered posthumously, his work sparking controversy among critics about his inclusion within a literary current or doctrine. In this paper I propose a *re-reading* of *Shakespeare's Last Imagined Sonnets, in imaginary translation by V. Voiculescu,* applying the psycho-critical reading grid instituted by Charles Mauron. By superimposing the literary texts we aim at revealing the networks of constant *affective associations*, the dominant structural features, at deducing the *dramatic situations* and declaring the *personal myth* of the author, which is nothing more than the image of his unconscious personality. We will notice that the structures and the schemes remain consistent in several texts, which proves that they are not accidental and that the unconscious is responsible for their production.
Keywords: *Vasile Voiculescu, psycho-reading reading, unconscious personality, obsessive metaphors, personal myth.*

În epoca modernă s-a instiuit un nou model de receptare critică a operei unui autor. Freud susţinea că procesul creaţiei este un act de salvare pentru orice autor şi că fanteziile sunt bazate pe dorinţe refulate, complexe din copilărie, întâlnite în vis, mit, poveşti, sub formă de simboluri. C.G. Jung a extins psihanaliza asupra *psihicului colectiv*, aducând în discuţie arhetipurile inconştientului colectiv şi susţinând că *inconştientul* şi *conştientul* comunică prin vis, acesta din urmă devenind modalitatea de exprimare a unor *imagini* care ţin de natura originară a fiinţei. Jung se va ocupa de „spiritul inconştient" [Zamfirescu, 2016: 83] şi nu de *sufletul inconştient*, aşa cum face Freud. Conţinuturile refulate, aruncate în inconştient, sunt active şi în conştient ele se manifestă sub forma unor imagini deformate. Când vorbim de *spiritul inconştient*, nu vorbim de o întoarcere a refulatului, ci de o manifestare simbolică, de un ecou stins al inconştientului în conştient, de ceea ce L. Blaga numea *personanţă*, adică însuşirea inconştientului de a răzbate structurile conştiinţei, susţinând că inconştientul este o dublură a conştiinţei, nu un *depozitar de reziduri*. Acestor puncte de vedere li se adaugă cele patru operaţii de analiză şi interpretare a textelor din perspectivă psihocritică, metodă instituită de Charles Mauron în lucrarea *De la metaforele obsedante la mitul personal.*

BDD-A30992 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:42 UTC)

Discursul literar al oricărui scriitor este rezultatul manifestării existenţei sale între două orizonturi, Northrop Frye numindu-le metaforic *ştiinţă* şi *mitologie culturală*. El explică acest *sistem perceptiv bipartit* în care omul stă cu faţa spre exterior, în primul orizont de referinţă- ştiinţa, iar în cel de-al doilea, privirea-i îndreptată înăuntru, ca fiind singura cale prin care *eul social* se deosebeşte de cel *creator*. Cuvântul rămâne forma de manifestare a *ascendentului spiritual* al fiecărui scriitor şi cel prin care se păstrează dihotomia ştiinţă-artă. Creaţia literară a unui autor îmbracă forme inedite în proiecţia imaginară a lectorului şi de aceea recuperarea şi re-lectura textelor marilor scriitori rămâne o provocare în lumea contemporană.

Vasile Voiculescu reuşeşte să iasă din sfera tradiţionalismului de tip ortodoxist, în care a fost ţinut multă vreme de criticii literari. În ceea ce priveşte variaţia discursului său artistic se poate vorbi despre mai multe etape distincte pe care se structurează poezia sa: prima e cea a *materializării cuvintelor*, în versurile volumelor de început predomină limbajul regional; a doua etapă vizează *recuperarea transcendenţei*, limbajul definind domeniul sacrului; a treia se află sub semnul literaturizării lumii. În *Sonete* vom descoperi „aventurile spirituale ale autorului din care dispar jocul şi pastişa." [Dumitrescu-Buşulenga, 1973: 96-102].

Traseul său evolutiv în ceea ce priveşte construcţia discursului literar l-a făcut pe Mircea Braga să vorbească despre un *alt* Vasile Voiculescu, odată cu apariţia *Sonetelor*. Bineînţeles că receptarea specializată a acestora a făcut să existe puncte de vedere diferite în privinţa valorii lor literare. Fie că îmbracă forma unui exerciţiu de purificare prin artă, fie că devin mijlocul de manifestare a unei existenţe tragice, fie că sunt structurate din punct de vedere tematic în poeme ale iubirii, ale deznădejdii, geloziei, adorării, sau clasificate după sursa de inspiraţie (12 sunt inspirate de o fiinţă feminină, 43, de una masculină, iar 35, de o fiinţă asexuată), ele au produs o surpriză neaşteptată în momentul apariţiei. Autorul reuşeşte să realizeze o operă care prelungeşte în timp *spiritul operei model*, pentru că cele *90* de *Sonete* sunt numerotate în continuarea celor 154 ale lui Shakespeare. Ele au fost scrise între anii 1954-1958, excepţie făcând sonetele CCXXX (76) şi CCXXXI (77), care au fost scrise în 1950.

Vom aplica grila de lectură psihocritică instituită de Charles Mauron pentru o *re-lectură* a operei scrise la senectute, într-o perioadă foarte grea a existenţei autorului şi publicată postum: *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V. Voiculescu*. Şt. Augustin Doinaş explica *traducerea imaginară* ca fiind „locul geometric al unei întâlniri de cultură: revitalizarea unui vechi tipar, actualizarea unor virtualităţi spirituale" [Doinaş, 1972:167]. Prin suprapunerea textelor alese, vom urmări să dezvăluim acele reţele de asociaţii afective constante, trăsăturile structurale dominante, pentru a deduce situaţiile dramatice care ne vor conduce la mitul personal al autorului. Urmărind evoluţia structurilor, vom constata că ele sunt rezultatul manifestării inconştientului scriitorului V. Voiculescu. În final, rezultatele obţinute vor fi verificate prin raportarea la datele biografice ale autorului. Suprapunerea textelor poetice devoalează identificarea unor teme care reprezintă proiecţii existenţiale ale eului în spaţiul alterităţii: sciziunea fiinţei, călătoria, moartea. Figurile alterităţii îşi dovedesc recursivitatea prin prezenţa simbolurilor şi a relaţiilor pe care le dezvoltă.

Sonetul CLV (1) surprinde imaginea eului pentru care *soiul* şi *fructul* sunt mai importante decât *tulpina*, *obârşia*, îndemnul artistului fiind: *Nu-mi cerceta obârşia, ci ţine-n seamă soiul,/ Guşti fructul, nu tulpina, chiar aur de-ar părea...* Munca artistului este comparată cu cea a strămoşilor, aşa cum se întâmplă şi la Arghezi, iar *pana* este *de mii de ori mai grea* ceea ce sugerează ideea sacrificiului şi a suferinţei în desăvârşirea actului creator. O primă serie lexicală prin care se ilustrează conceptul de sciziune a fiinţei se concretizează prin

BDD-A30992 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:42 UTC)

simbolurile: *pană, azur, raze, roze*. Ele sunt simboluri ascensionale ale unei manifestări spirituale sub forma imaginii alterate a eului dedublat. Verbele *mânuiesc, adori, cânt, înalţ, supun, culeg, să-ncunun* fac parte din câmpul semantic al metamorfozei, prin care se sugerează ideea transcenderii dincolo de timp.

Considerate „o monografie a arhetipului iubirii" [Simion, 1976: 296], *Sonetele* ilustrează iubirea împlinită în spirit, poetul fiind „mesagerul ei de dincolo de timp" [Braga, 2008: 238]. Iubirea te salvează şi te mistuie în acelaşi timp şi cu toate acestea nu renunţi la ea: *Vrei să te smulgi din mine? Smulgându-mi ochii poate.../ şi nici atunci de-a pururi stai dincolo de ei/ în tot ce este-n mine duh de eternitate,/ în însăşi nemurirea în care-am să mă-nchei...* (59). *Sonetul CLIX* (5) dezvăluie neliniştea provocată de absenţa iubirii, neliniște care ia forma unui blestem, a unui avertisment adresat celui care va îndrăzni să plece pe marea albastră cu *oacheşa făţarnică şi rece*. Declaraţia de iubire poate fi considerată stranie, dar ea devoalează ideea posesiunii prin iubire: *Căci te iubesc cu ură, întreg, şi numai eu;/ Nu te impart cu nimeni, nici chiar cu Dumnezeu*. Ideea asumării unei noi identităţi, preferinţa dedublării reapare şi-n acest sonet: *Sunt Argus, nu c-o sută de ochi, ci cu o mie/ De inimi arzătoare, şi toate stând la pândă*. În *Sonetul CLX* (6), reţeaua de asocieri formată în jurul ideii de deznădejde, sugerată de motivul părăsirii, este reprezentată de cuvintele alese în mod conştient*: m-ai părăsit, se sting, reci scânteieri, zadarnic, agonie.*

Caracterul obsesiv al acestei reţele dovedeşte originea ei inconştientă, autorul recurgând la folosirea unor simboluri cum ar fi *vulturul, groapa, aur, flacără* pentru a evidenţia tema iubirii, a săvârşirii creaţiei ca rod al *dragostei născută în zbucium şi ardori*. Suferinţa este sugerată de imaginea-simbol a *vulturului rănit*, ale cărui aripi devin *poveri,* pentru că actul creaţiei cere sacrificiu şi cu cât înălţarea trece dincolo de limitele spaţiului interior, spiritual, cu atât suferinţa este mai mare. Observăm că şi în *Sonete* reapare metamorfoza om-vultur identificată în poeziile *Aiurare, Pasărea lui Dumnezeu*, din volumele de început, ceea ce înseamnă că *vulturul* este o fantasmă ce obsedează imaginaţia autorului.

Transcenderea timpului şi a spaţiului este posibilă prin iubirea ale cărei simboluri ascensionale *arcul, aripa* îl fac pe eroul poetic *să râvnească neînfăptuitul vis al desăvârşirii*. De asemenea, reapare simbolul metalului preţios *aurul*, ca element recurent în mai multe dintre poeziile sale, el simbolizând lumina minerală, având caracter solar, divin. Nu întâmplător poetul preferă acest metal deoarece este „un metal ezoteric, din cauza purităţii şi a caracterului său inalterabil" [Chevalier, Gheerbrant, 2009: 117], în el se reflectă Atotcunoaşterea. Aurul-lumină reprezintă simbolul cunoaşterii, nemurirea ceea ce V. Voiculescu vrea să atingă prin actul său poetic. De aceea, ele au fost considerate o „summa, un cântec spiritualizat" [Apetroaie, 1997: 62], iar ceea ce obsedează imaginaţia poetului până la sfârşitul vieţii sale va fi triada *Iubire-Artă-Eterniate*.

Tema sonetelor rămâne *tămăduirea* prin iubire, iar subiectele obsedante care apar sunt arta, creatorul, sufletul, destinul, moartea, iubirea, poeziile luând forma unor meditaţii depre artă, poezie, rostul artistului în lume. Prin poezie, artistul se înscrie în veşnicie fiind purtătorul Frumosului în lume: „*eu îmi clădesc sonetul în piscuri, o cetate/ Cu rimele creneluri şi orice vers un zid/ Pe tine, prinţ hermetic, ca-ntr-o eternitate/ Smuls pur din gheara vremii, în el să te închid" (Sonetul VIII*).

Spiritul creator voiculescian se manifestă sub haina solitarului pentru care unicul sens existenţial este poezia. În *Sonetul 59*, autorul numeşte nemurirea duh de eternitate, iar în *Sonetul 66*, mărturiseşte: *Nu-s rege, nu am aur să-mpărţii, nici onoruri;/ Atât: eternitatea mi-e singura unealtă/ Să nemuresc în spirit icoana ta înaltă,/ Sub ea să-nghețe vecii cu cârdul lor de zboruri.* Frapantă rămâne forma verbului la conjunctiv present, *să nemuresc*, formă care trimite la

BDD-A30992 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:42 UTC)

autorul Nichita Stănescu şi la o abordare (post)modernistă în ceea ce priveşte analiza discursului său literar, a limbajului.

Pentru V. Voiculescu, poezia este singura care reuşeşte să purifice gândurile. El crede în puterea artei şi de aceea cuprinde întregul univers în cuvinte reuşind astfel să alcătuiască portretul unui solitar care se însoţeşte doar cu universul: *În orice strop de vers,/ .../ Se-nghesuie să intre întregul univers"* (*Sonetul 89*). Spirit însingurat, el lasă urmaşilor azur, frumuseţile pure ale spiritului. El trece de la poezia socială, naţională, religioasă, mistică, la cea a sufletului, de la criza sacrului despre care amintea Mircea Braga, religiozitatea fiind ecoul luptei cu el însuşi, la o criză a nemuririi prin poezie devenind ecoul luptei cu starea lui de spirit.

În *Sonetul CLXIV (10*), iubirea este sentimentul suprem, complex, care are puterea de a te vindeca, de a cunoaşte entuziasmul în locul resemnării. Iubirea neîmpărtăşită este o povară, cel singur având nevoie de o *pereche* ceea ce constituie una dintre legile fundamentale ale Firii.: *Perechea este ţelul, porunca sacră-a firii.../ Tăiaţi în jumătate şi-n pulberea zdrobirii/ Cum am să port eu singur poverile iubirii?* Printr-o serie de interogaţii retorice, eroul liric se teme că nu poate purta singur poverile iubirii. În concepţia sa, porunca sacră a firii este ca fiecare să intre în comuniune cu un *altul*, perechea fiind cea care împlineşte datul existenţial. El alege să facă pereche cu însăşi creaţia, fapt sugerat la nivel lexical prin cuvintele simbol: *sevă-mbătătoare, mrejele-adorării* şi al versului: *Şi orice vers îţi scriu e înc-o-mbrăţişare*.

Suprapunerea textelor discutate dezvăluie următoarea reţea de asociaţii afective: teamă, suferinţă determinate de motivul singurătăţii: *De ce mă laşi acuma? Te smulgi şi te dezlegi? Tăiat în jumătate şi-n pulberea Zdrobirii,/ Cum am să port eu singur poverile iubirii*? Imaginea dublului se formează în jurul ideii de *pereche*, iar actanţii iubirii sunt simbolurile ascensionale: vulturii, care *se caută prin spaţii*, *stelele* care *se-njugă-n constelaţii*. Steaua, în calitate de astru luminos, celest este simbolul spiritului, al conflictului dintre spirit şi materie. La rândul său, vulturul simbolizează starea spirituală superioară, semn că metamorfoza om-pasăre este o fantasmă care a obsedat imaginaţia scriitorului V. Voiculescu, cel care simte că este înzestrat cu o putere solară. Autorul reuşeşte prin aceste *Sonete* să creeze un moment unic în literatura română, un spaţiu în care Iubirea se manifestă fie ca exerciţiu spiritual suprem, fie ca dimensiune tragică a unei existenţe neîmplinite, fie ca o convertire a ei în actul creaţiei. Poezia devine astfel un mijlocitor între omul purificat, ajuns în stare de *spirit genuin* şi lumea arhetipurilor: *geniul* fiind un laitmotiv care apare obsesiv în aceste texte.

În *Sonetul CLXVII (13*) descoperim o constatare pe care poetul o face referitor la prefacerea prieteniei în iubire. Prin intermediul visului, cu sufletul săgetat de iubire, se produce o transfigurare a spaţiului: *se prefăcu de-odată coliba în palat*, peste care transcede imaginea alterităţii eului social: *Eu regăsii în mine un suflet de-mpărat*. Cândva era atras de *coliba-casa părăsită, rămasă în paragină* (*Casa noastră*), în care s-a reîntors pentru a regăsi acel echilibru sufletesc. Se pare că o dată cu trecerea timpului nu l-a mulţumit umplerea vidului corporal cu imaginile copilăriei pentru că autorul va trece la cea de-a patra dimensiune a existenţei, cea metafizică.

Sonetul 50 este expresia supremă a transfigurării *cărbunelui iubirii,* al materialului impur în *diamantul veşnic* al poeziei: *Mi-a trebuit întrega văpaie-a poeziei/ cărbunele iubirii să schimb în diamant;/ dar străluceşti de-acuma pe fruntea veşniciei,/ Răscumpărat de-a pururiobştescului neant.../* talentul care l-a însoţit de la *crearea lumii,* păstrează nestinsă *flacăra originalului foc:/Nu se mai stinge-n mine originarul foc.* Suprapunând reţelele de asociaţii peste cele din poeziile *Stă sufletul fără iubire* şi *Ca pe un diamant* se poate observa că fantasma care obsedează imaginaţia autorului este suferinţa determinată de săvârşirea actului creaţiei. Dacă la început scriitorul apare în ipostaza *diamantului* care se lasă şlefuit până la atingerea perfecţiunii, ei bine, în sonete, autorul este el şlefuitorul Iubirii şi implicit al Creaţiei, pentru că în concepţia sa

BDD-A30992 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:42 UTC)

Poezia este cea care îl face pe om să se înscrie în eternitate: *E diamant ce roade oțel și munți de stei...Cu el îți tai fereastra-n pereții existenței,/ Să intre nemurirea cu tot văzduhul ei./ și-ntr-un vârtej de versuri arzând diamantine/ seduc eternitatea, iubite, pentru tine.*

În *Sonetul 26*, văpaia iubirii se contopește cu ura într-o explozie pasională, carnală, patima răsturnând ierarhiile lumii: *Tot ce fu somn și beznă-i acum azur și vis/ și-n slujba ta stau puse-n genunchi-să nu le cruți/ puternicele-mi vicii întoarse în virtuți...* În alt sonet, *Sonetul 11*, suspinarea în fața iubitei, *cu pletele de beznă*, presupune călătoria labirintică din care eul preferă să nu iasă, ci, dimpotrivă să se adâncească și mai mult: *Dedalicul tău suflet lăcaș mi l-am ales,/ și jur că niciodată din el n-am să mai ies.*

Sonetul *CCXVIU* (64) aparține *spațiului de tranziție* dintre întruparea concretă și lumea ideilor, a trăirilor metafizice, spațiu pe care Henry Corbin în lucrarea sa *Le Paradoxe du Monothdisme* (l'Herne, 1981) l-ar fi numit *mundus imaginalis*, o lume spirituală, în care „corpurile se spiritualizează și spiritele prind corp", o lume a corpurilor solide, care posedă „toată bogăția calitativă a lumii sensibile, însă în stare non-coruptibilă". Această inter-lume e „locul evenimentelor vizionare și eschatologice". Pentru V. Voiculescu, evenimentul vizionar îl reprezintă metamorfoza, transsubstanțierea chipului și a trupului omenesc, pătrunse de duhul ce le transcende, devenite semne ale manifestării divinului în lume. Și poemul acesta pune în scenă două personaje: cel ce spune „eu" și cel căruia i se adresează. Cel ce spune *eu* de astă dată se reprezintă scriind sonete, își asumă condiția poetică din primul moment. El este Scriitorul, mânat de „râvnă pitică și deșartă", caracterizată în termenii smereniei creștine, spre Celălalt, care, în ființa lui trupească, este *analogon*. Cei trei – Creatorul, creatura sa, făptura-sonet și poetul – își găsesc, în expresia vizibilă a sonetului care se scrie unitatea. Poemul se substituie, ca instrument de accedere a transcendentului, rugăciunii. Iubirea reprezintă condiția rugăciunii și a creației pentru că omul comunică numai prin Iubire cu eternitatea.

Privite în ansamblu, Sonetele iau forma unei lungi confesiuni despre acel amestec de elan și prăbușire a spiritului în lupta cu sine însuși, cu propriul trup. În tărâmul eternelor idei se află formele perfecte la care mai are curajul să aspire cel decăzut. Analizând doar câteva dintre sonete, suprapunerea lor face să apară o traumă care se repetă obsesiv și care are caracter involuntar. Întâlnim în textele din volumele *Poezii, Din Țara Zimbrului, Pârgă, Poeme cu îngeri*, obsesia autorului de a *călători* prin faptul că preferă să se metamorfozeze în pasărea–vultur. Scindarea eului este revelată de motivul dublului reprezentat de simbolurile ascensionale: *aripa, pasărea, steaua*, de simbolurile spațiului sacru: *îngeri* (îngerul Gavril), *arhetipuri* (Argus).

Pe de altă parte, se remarcă preferința pentru spațiul celest; metalul preferat este *aurul*, iar piatra, *diamantul.* Fantasma *zborului* obsedează așadar imaginația autorului și se manifestă diferit în volumele sale de poezii: în primele volume zborul se manifestă ca dorință arzătoare de cunoaștere, existența fiind una pasională, pentru ca apoi să prefere *călătoria întorcerii în sine* (*Aiurare*) și în final, transcenderea timpului, a spațiului, a trupului, trăirea *metafizică*, în *extaz* și *sfințenie*, cum însuși avea să mărturisească: *„pregătirea științifică, studiile medicale, cunoștințele de filosofie și tot câștigul meu în celelalte domenii de cultură, artă, literatură, în loc să mă depărteze, m-au apropiat de credință.... Căci e o tristă unilateralitate traiul într-un spațiu cu o singură dimensiune morală, a trăi de pildă numai în bucurie sau numai în durere. Viața e multidimensională. La cele două laturi de jos, pământești, le-aș zice dimensiuni pasionale – bucuria și durerea – la care se limitează materialismul, trebuie să adăugăm o a treia înălțime, dimensiunea spiritualității… și transfigurându-ne să trecem în a patra dimensiune metafizică, în extaz și sfințenie."* [Voiculescu, 1935: 405]. Astfel, mitul autorului este aspirația spirituală, acea *preumblare* prin galeria închisă cu vitralii colorate, (cum le mărturisea studenților), pentru a i se revela *Iubirea magică.*

BDD-A30992 © 2020 Editura Universității din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:42 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Apetroaie, 1997: Ion Apetroaie, *Portrete şi comentarii critice*, Galaţi, Editura Porto Franco, 1997, p. 92.

Braga, 2008: Mircea Braga, *V. Voiculescu. Măştile căutării de sine (o hermeneutică a orizonturilor cunoaşterii*), Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008, p. 238.

Chevalier, Gheerbrant, 2009: Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicţionar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesture, forme, figuri, culori, numere.* Traducere de Micaela Slăvescu, Laurenţiu Zoicaş (coord), Daniel Nicolescu, Doina Uricariu ş.a., Bucureşti, Editura Polirom, 2009, p. 117.

Doinaş, 1972: Ștefan Augustin Doinaş, *Lirica de dragoste a lui Vasile Voiculescu*, Postfaţă la antologia de Poezii, București, Editura Minerva, 1972, pp. 166-189,

Dumitrescu-Buşulenga, 1973: Zoe Dumitrescu-Buşulenga, „Ultimele sonete în opera lui Vasile Voiculescu", în „Viaţa Românească", nr. 5/1973, pp. 96-102.

Simion, 1976: Eugen Simion, *V.Voiculescu*, în *Scriitori români de azi*, vol II, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1976.

Spiridon, 1986: Monica Spiridon, „Mitul ieşirii din criză. Un model teoretic: repere, premize..., II. Noua sensibilitate şi noua retorică", în „Caiete critice. Post-Modernismul", nr. 1-2, 1986, p. 83.

Voiculesu, 1999: Vasile Voiculesu, *Integrala operei poetice*, Ediţie îngrijită şi prefaţă de Roxana Sorescu, Bucureşti, Editura Anastasia, 1999, pp. 603-639.

Voiculesu, 1935: Vasile Voiculesu, „*Confesiune* rostită în faţa studenţilor de la Teologie din Bucureşti", în „Gândirea", Anul XIV, nr. 8, octombrie 1935, pp. 400-405.

Zamfirescu, 2016: Dem. Vasile Zamfirescu, *Filosofia inconştientului*, Ediţia a 4-a, revizuită, Bucureşti, Editura Trei, 2016, p. 83.

BDD-A30992 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:42 UTC)